

Tellija: Sotsiaalkindlustusamet

Riigihange nimetus: „KOV täisealisele osutatavate teenuste üle tehtava järelevalve ohuprognoosi metoodika väljatöötamine“

TEHNILINE KIRJELDUS

Sotsiaalkindlustusamet (SKA) otsib partnerit, et määratleda kohalike omavalitsuste (KOV) täiskasvanud elanikele suunatud sotsiaaltöö korraldamise, sotsiaalteenuste osutamise ja/või korraldamise üle teostatava järelevalve ohuprognoosi (OP) raamistik. OP eesmärk on pakkuda selge ja kontrollitav alus ohuennetusliku järelevalve meetmete rakendamiseks. OP aitab tuvastada, millised KOV-id vajavad kvaliteetse sotsiaaltöö tagamiseks toetavaid ettepanekuid ja nõustamist. Enne nõustamist kaardistatakse järelevalve käigus sotsiaaltöö olukord. OP tuginedes koostatakse perioodiliselt (võimalusel igal aastal) sihtrühmale suunatud järelevalve tööplaan.

1. TAUSTATEAVE**1.1. Õiguslik taust**

Sotsiaalkindlustusamet teostab sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) §157 alusel riiklikku ja haldusjärelevalvet SHSis ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõuete täitmise üle. SHS §158 kohaselt võib korrakaitseorgan riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseseaduse (KorS) §-des 30, 32 ja 49–51 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseseaduses sätestatud alusel ja korras. KorS-ist tulenevalt on SKA-l ülesanne koostada järelevalve valimi jaoks ohuprognoos.

KorS § 24 lg 1 kohaselt on korrakaitseorganil lubatud kohaldada riikliku järelevalve erimeedet ohu ennetamiseks, kui ohuprognoosile tuginedes saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib oht. KorS §24 lg 2 sätestab, et ohuprognoos peab põhinema faktidel või korrakaitseorgani teaduslikel või tehnilistel teadmistel või Euroopa Liidu õigusaktist tuleneval järelevalvekohustusel ning lähtuma võrdse kohtlemise põhimõttest.

SKA teostab järelevalvet SHSi alusel antud kohaliku omavalitsuse üksuse haldusaktide õiguspärasuse ning sotsiaalteenuste ja muu abi kvaliteedi, samuti riigi poolt sotsiaalhoolekandeks eraldatud sihtotstarbeliste vahendite kasutamise üle. SKA järelevalve valdkondadeks on KOV lastekaitse, sotsiaaltöö, sotsiaalteenused -ja toetused.

SHS §1-16 on toodud nõuded sotsiaaltöötaja töökorraldusele ja sotsiaalteenuste osutamisele.

SHS §17-45 näeb ette teenused, mis on KOV korraldatavad täisealistele elanikele mõeldud sotsiaalteenused:

- Koduteenus
- Väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus (ÜH).
- Tugiisikuteenus
- Täiskasvanud hooldamine
- Isikliku abistaja teenus
- Varjupaigateenus
- Turvakoduteenus
- Sotsiaaltransporditeenus
- Eluruumi tagamine
- Võlanõustamiseteenus

SKA on koostanud nimetatud teenustele juhendmaterjalid ja kvaliteedijuhise (ÜH ja koduteenuse juhendid on uuendatud, teised ajakohastamisel).

1.2. Sotsiaalkindlustusameti senine praktika riskimudeli koostamisel

SKA kasutab KOV järelevalve planeerimisel lastekaitse ja toimetulekutoetuse valdkonnas ohuprognose, mida uuendatakse igal aastal. Sotsiaalteenuste järelevalve planeerimisel on ohuprognosisid olemas asendushooldusteenusel ja peagi võetakse see kasutusele ka väljaspool kodu osutatava üldhooldusteenuse osas.

KOV sotsiaaltöö ja täiskasvanutele suunatud sotsiaalteenuste korraldamise osas hetkel OP puudub.

OP koostamisel arvestatakse Eesti sotsiaalhoolekande korralduse põhimõtteid, rakendatavaid sotsiaalhoolekande toetusmeetmeid ja sotsiaaltöö korraldust konkreetsetes KOVis. Lisaks võetakse arvesse Eesti ja teiste riikide parimaid praktikaid täisealiste hoolekande korraldamisel.

KOVide eristamisel riskitasemetega järgi OPs arvestatakse asjaolusid, mis teevad töö keerukamaks või töömahukamaks. Ohtude prognoosimist mõjutavateks teguriteks on näiteks:

- Vananev elanikkond
- Vähenev elanikkond
- Töötuse kõrge määr
- Puuetega isikute suur osakaal
- Madalad sissetulekud
- Eluasemetega halb seisukord
- Probleemne tervisekäitumine (sh sõltuvushäired)
- Linnastumine/hajus asutus

1.3. Ohuprognosisi sihtrühma kirjeldavad andmed

Eestis on 15 maakonda ja 79 kohalikku omavalitsust (15 on linna ja 64 valda). KOVdes töötavad sotsiaaltöötajad, kes osutavad ja korraldavad SHS tulenevalt sotsiaaltööd ja teenuseid täisealistele elanikele. KOV elanike mured võivad regiooniti erineda, igapäevane toimetulek on mõjutatud piirkondliku iseloomuga teguritest (nt palgatase, tervisekäitumine, tööhõive jne). Abi osutamine sotsiaaltöötaja poolt võib olla takistatud nii linnastunud kui ka hajaasustusega regioonides. Hajaasustusega piirkonnas võidakse omada inimese abivajaduse kohta rohkem tasutainfot, ent samas on tihti abivajajani jõudmine raskendatud. Linnade puhul ei pruugita teada näiteks korterisse sulgunud abivajajast. Teenuste kättesaadavus eri regioonides, nt puuetega inimestele, võib olla väga erinev.

2. TELLITAVA TÖÖ TEHNILINE KIRJELDUS

Tellitav töö jaguneb kolmeks üksteisega seotud osaks.

2.1. Tellitava töö esimeses osas viiakse läbi uuring, mille tulemusena määratletakse KOV sotsiaaltöö korraldamise ja täiskasvanutele suunatud sotsiaalteenuste osutamisega (STK ja TSO) seotud ohuolukorra mõiste, valdkonnale eriomased ohuolukorrad ning nendele vastavad indikaatorid. Määratakse kindlaks ohu tuvastamiseks vajalikud andmekogud ja andmete

kogumise meetod. Lähtuvalt ohuolukorra mõistest ja kättesaadavatest (töödeldavatest) andmetest koostatakse (STK ja TSO) ohuolukordade loetelu koos kirjeldustega. Olukorra kirjelduses on välja toodud olulised tunnused, millele esinemise korral võib olukorda pidada ohtlikuks (kirjeldades sõnaliselt või ka viitega konkreetsele normile). Loetelu koostamisel lähtutakse teaduskirjanduse analüüsist ja välisriikide kogemusest.

2.2. Tellitava töö teises osas töötatakse välja infotehnoloogiline andmeanalüüsi vahend, mis lähtub ohuennetusliku järelevalve põhimõtetest, eelneva uuringu tulemusena koostatud ohukordade loetelust ja ohule viitavatest indikaatoritest ning on perioodiliselt uute andmetega täidetav (korduvkasutatav); ühildub SKAs kasutatavate arvutiprogrammidega. Analüüsivahendi töötamist testitakse ja koostatakse juhendmaterjal. Loodud ohuproгноosi koostamise tööriist varustatakse selle koostamise ajal kehtivate andmenäitajatega ning valmis praktiliseks kasutamiseks.

2.3. Tellitava töö kolmandas osas toimub infotehnoloogilise analüüsivahendi täiendamine lähtuvalt testimise käigus tehtud tähelepanekutest ning kasutajate ja/või vahendit uute andmetega täitvate spetsialistide koolitamine.

Tellitava töö esimeses etapis:

a) viiakse läbi uuring, mis teemakohase teaduskirjanduse analüüsi tulemusena selgitab välja need KOV iseloomustavad tunnused (sh mitmete erinevate tunnuste koosmõju), kus saab pidada võimalikuks olukorda, mille realiseerumisel tekib inimesele teenuse osutamisel ohukahtlus või oht. Teaduskirjanduse ja muu asjakohase teabe põhjal luuakse uuringu tulemusena prognoosotsuste tegemiseks raamistik, mille abil on võimalik hinnata, miks üks või teine KOV hallatav asutus, SKA poolt väljastatud tegevusloa alusel tegutsev teenuseosutaja ja KOV sotsiaaltöö teostamine tuleks võtta järelevalve valimisse.

Analüüsi eesmärgi täitmiseks peab analüüsi koostaja vastama vähemalt järgmistele küsimustele:

- *Millised on kõige olulisemad näitajad, mis viitavad võimalikule KOV STK ja TSO kvaliteedi langusele ning missuguste tunnuste alusel peaks üks või teine KOV kuuluma haldusjärelevalve valimisse?*
- *Kuidas kaardistada ennetustegevuses sellised olukorrad, millest võivad kujuneda potentsiaalsed ohuolukorrad?*
- *Missuguseid andmeid tuleb selleks koguda ja analüüsida? Missuguste analüüsitavate andmete olemasolu on selleks olulise tähtsusega?*
- *Millised KOV STK ja TSO eelduseks olevad näitajad ja nende vahelised seosed võivad kõige suurema tõenäosusega ennustada tekkida võivat ohuolukorda?*
- *Kuidas kirjeldada ohuolukorra mõistet KOV STK ja TSO valdkonnast lähtuvalt ja kuidas eristada erinevatest ohuolukordadest lähtuvad ohu tasemeid (nn valgusfoori põhimõtte)?*

b) KOV sotsiaaltöö korraldamist ja teenuste osutamist reguleerivatest õigusaktidest lähtuvalt koostatakse ohuolukordade loetelu, mis on vormistatud tabelina ning kirjeldab ohuolukordasid, mis võivad tekkida SHS nõuetele mittevastavate teenuste osutamise korral (nt abivajaduse hindamine, teenusele suunamine ja juhtumi korraldamine). Tabeli kujul esitatud ohuolukordade loetelu võib sisaldada lahtreid nt „ohu kirjeldus“, „õigusakt“, „ohu tase“.

c) etapi lõpus esitatakse läbiviidud uuringu tulemus (aruanne), millest lähtutakse edasise infotehnoloogiline andmeanalüüsi vahendi loomisel. Aruanne sisaldab asjakohaseid tähelepanekuid ning viiteid varasemalt läbiviidud uuringutele ja/või autoritele.

Tellitava töö teises etapis:

- a) luuakse infotehnoloogiline andmeanalüüsi vahend, mille abil on võimalik võrrelda KOVide kohta kogutud andmeid indekseerimise ja arvutusvalemite abil selliselt, et esile on võimalik tuua need KOV, mis peaksid kuuluma järelevalve valimisse. Seejuures on loodav ohuprognoozi koostamise tööriist sobiv uute KOV lisamiseks ja tegevuse lõpetanud KOV eemaldamiseks. Andmeid peab olema võimalik värskendada selliselt, et on võimalik perioodiliselt uuendada kasutades erinevaid kogutud andmeid (nt väljavõtte andmekogust, KOV läbiviidud küsitluste tulemused jne);
- b) loodavasse ohuprognoozi tööriista sisestatakse selle loomise ajal kõigi KOVide asjakohased ja kättesaadavad andmed;
- c) teostatakse loodud ohuprognoozi koostamise tööriista testimine selle töökindluse ja kasutajasõbralikkuse suhtes ning varustatakse juhendmaterjaliga;
- d) etapi lõpuks on ohuprognoozi koostamise tööriist varustatud selle koostamise ajal kehtivate andmenäitajatega ning see on praktiliselt kasutatav.

Tellitava töö kolmandas etapis:

- viiakse läbi ohuprognoozi koostamise tööriista kasutajate ja/või vahendit uute andmetega täitvate spetsialistide koolitamine (koolituse sihtgrupp: SKA analüütikud, järelevalve talituse töötajad, KOV nõustajad). SKA-le antakse üle koolitusmaterjalid.

3. TÖÖ TEOSTAMISE TÄHTAEG

Töö peab olema teostatud ning kõik dokumendid (nii töö tulem, kui ka kõik muud uuringu käigus tekkinud dokumendid) Tellijale üle antud kuue (6) kuu jooksul pärast hankelepingu allkirjastamist. Väljamaksed planeeritakse töö etappide teostamisele vastavalt.

4. PAKKUMUS PEAB SISALDAMA:**Punktis 2.1. toodud uuringu kirjeldust sh:**

- pakkuja nägemust uurimisülesande olemusest (sh täpsustatud uurimisküsimused);
- uurimismaterjali kirjeldus (sh teaduskirjanduse ja/või uuringute loetelu), mida plaanitakse kasutada;
- uuringu eesmärgi saavutamiseks vajalike andmete nimetamine;
- uuringus kasutatavad andmeanalüüsimeetodid;
- nägemust etapi lõpuks koostatud uurimistöö kokkuvõttest sh koostatud ohuolukordade loetelu.

Punktis 2.2. tellitava infotehnoloogilise andmeanalüüsi vahendi loomise ideed sh:

- ohuprognoozi koostamiseks sobiva infotehnoloogilise andmeanalüüsivahendi tutvustus ja teave SKA kasutuses oleva tarkvaraga ühildumise kohta;
- pakkuja poolt ettenähtava info/andmete vajaduse kirjeldus;
- pakkuja nägemust infotehnoloogilise andmeanalüüsivahendi testimise protsessist, ajakavast ja kasutajate kaasamisest;

Punktis 2.3. infotehnoloogilise andmeanalüüsivahendi testimise ja kasutajate koolitamisega seonduv sh:

- infot kasutajate koolitamise ja juhendmaterjali väljatöötamise kohta,

- pakkuja kirjeldust koolitustegevuste mahu ja õpiväljundite kohta.

Pakkuja poolset nägemust lepingu täitmise eelduseks olevatest asjaoludest ja ajakavast, sh:

- Tellitava töö kolme etapi läbiviimise kirjeldust tegevuste elluviimisel (sh vaheraportite esitamise ajad iga etapi lõpus);
- Väljamaksete toimumisest
- Lisaandmete ja lubade (nt juurdepääsu õigused andmebaasidele jms) vajalikkuse hinnangut;
- lühikirjeldust koostööst Sotsiaalkindlustusametiga (ootused, vastutus, rollid, kohtumiste sagedus jne).